

DOI: <https://doi.org/10.36719/2706-6185/52/94-99>

Zemfira Babayeva

Naxçıvan Dövlət Universiteti

doktorant

<https://orcid.org/0009-0001-8634-6955>

vusala.nasir@icloud.com

Nəriman Məmmədovun bəstəkarlıq yaradıcılığı

Xülasə

Nəriman Məmmədov Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin tanınmış nümayəndələrindən biri kimi milli musiqi mədəniyyətinin müxtəlif sahələrinə əhəmiyyətli töhfələr vermiş sənətkardır. Onun yaradıcılığı vokal musiqidən simfonik janrlara, muğamdan teatr musiqisinə qədər geniş spektri əhatə edir. Məmmədovun əsərlərində Azərbaycan xalq musiqisinin elementləri ilə Avropa klassik musiqi formalarının vəhdəti diqqətçəkicidir. O, həmçinin muğamların nota salınması və təhlili sahəsində görkəmli işlər görmüş, bu qədim sənət növünün qorunub gələcək nəsillərə çatdırılmasında mühüm rol oynamışdır. Bəstəkarın balet, oratoriya, simfoniya, uşaq mahnıları və teatr musiqiləri təkcə musiqi auditoriyası üçün deyil, musiqi təhsili və tədqiqatı üçün də qiymətli mənbəyə çevrilmişdir. Bu məqalədə Nəriman Məmmədovun yaradıcılığı sistemli şəkildə təhlil olunur, onun musiqi dilinin mənbələri və sənət konsepsiyası araşdırılır. Tədqiqat onun bəstəkar, pedaqoq və musiqi nəzəriyyəçisi kimi çoxşaxəli fəaliyyətini əhatə edir.

Açar sözlər: Nəriman Məmmədov, bəstəkar, Azərbaycan musiqisi, muğam, simfonik yaradıcılıq, balet musiqisi, vokal silsilələr, pedaqoji fəaliyyət

Zemfira Babayeva

Nakhchivan State University

PhD student

<https://orcid.org/0009-0001-8634-6955>

vusala.nasir@icloud.com

The Compositional Legacy of Nariman Mammadov

Abstract

Nariman Mammadov is one of the distinguished representatives of the Azerbaijani school of composition, contributing significantly to various areas of national musical culture. His creative output encompasses a wide range—from vocal and symphonic music to mugham interpretations and theatrical compositions. Mammadov's works stand out for their synthesis of Azerbaijani folk elements with classical European musical forms. He also played a key role in the notation and analytical study of mughams, thereby contributing to the preservation and transmission of this ancient art to future generations. His ballets, oratorios, symphonies, children's songs, and theatrical music have become valuable not only for performance but also for music education and scholarly research. This article offers a systematic overview of Nariman Mammadov's compositional legacy, exploring the roots of his musical language and artistic vision. The study encompasses his multi-dimensional activities as a composer, educator, and music theorist.

Keywords: Nariman Mammadov, composer, Azerbaijani music, mugham, symphonic creativity, ballet music, vocal cycles, pedagogical work

Giriş

Azərbaycan musiqi mədəniyyəti zəngin tarixi və çoxşaxəli inkişaf dinamikası ilə fərqlənən unikal yaradıcılıq sahəsidir. Bu musiqi irsi, həm xalqın qədim ənənələrinə əsaslanan muğam və xalq musiqisi formaları, həm də peşəkar bəstəkarlıq məktəbinin inkişafı ilə formalaşmışdır. XX əsrin ikinci yarısı və XXI əsrin əvvəlləri Azərbaycan musiqi tarixində bəstəkarlığın inkişafı baxımından məhsuldar dövrlərdən biri olmuşdur. Bu dövr ərzində bir çox istedadlı bəstəkarlar meydana çıxmış, onların yaradıcılığı milli musiqi təfəkkürünün yeni istiqamətlərdə inkişafına təkan vermişdir. Bu sənətkarlar sırasında Nəriman Məmmədov özünəməxsus bədii düşüncə tərz, muğam və xalq musiqisinə bağlılığı, eyni zamanda klassik Avropa musiqi formalarından məharətlə istifadə etməsi ilə seçilir.

Tədqiqat

Nəriman Məmmədovun bəstəkarlıq fəaliyyəti Azərbaycan musiqisində janr müxtəlifliyi, dərin melodik hissiyat və tematik orijinallıq baxımından mühüm yer tutur. Onun yaradıcılığında muğam və xalq mahnılarının əsas motivləri simfonik və vokal əsərlərlə vəhdətdə təqdim olunur. Bəstəkar həm də milli musiqi təfəkkürünü yeni formalarda ifadə etmək üçün teatr musiqisi, balet və uşaq yaradıcılığı sahələrində də uğurla fəaliyyət göstərmişdir. Xüsusilə, muğam dəstgahlarının nota köçürülməsi və analizi sahəsində apardığı işlər, bu sahədə onun elmi və praktik töhfəsini təsdiqləyir.

Bu məqalənin məqsədi Nəriman Məmmədovun bəstəkarlıq fəaliyyətinə kompleks elmi baxış keçirmək, onun yaradıcılığının əsas istiqamətlərini, istifadə etdiyi musiqi dilini və sənət konsepsiyasını araşdırmaqdır. Tədqiqat həm bioqrafik materiallara, həm də onun əsərlərinin təhlilinə əsaslanaraq, müəllifin musiqi irsinin müasir Azərbaycan musiqisinə təsirini ortaya qoymağı qarşısına məqsəd qoyur. Mövzuya yanaşmada təhlil, müqayisə və kontekstual analiz metodları tətbiq olunacaqdır.

Təhsil və formalaşma dövrü

Nəriman Məmmədovun musiqi dünyagörüşünün formalaşmasında ailə mühiti, milli musiqi mühiti və aldığı peşəkar təhsil həlledici rol oynamışdır. O, 1950-ci illərdə Azərbaycan musiqi sənətində yeni tələbatların yarandığı, muğamla klassik musiqi formalarının integrasiyasına artan marağın müşahidə olunduğu bir dövrdə fəaliyyətə başlamışdır. Bəstəkarın yaradıcılığı həm milli ənənələrə, həm də klassik Avropa musiqi formasına dərinlən bağlıdır ki, bu da onun peşəkar formalaşmasında aldığı təhsilin əhəmiyyətini göstərir.

Nəriman Məmmədov ilk musiqi təhsilini Bakı şəhərində almış, daha sonra Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasına (indiki Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası) daxil olmuşdur. O, burada dövrünün görkəmli bəstəkar və musiqi nəzəriyyəçilərindən dərslər alaraq, geniş musiqi dünyagörüşü və kompozisiya texnikasına yiyələnmişdir (Abbasova, 2015). Təhsili dövründə o, həm Azərbaycan xalq musiqisi və muğam sistemini öyrənmiş, həm də Qərbi Avropa və Rusiya klassik musiqi formalarının analizi ilə məşğul olmuşdur. Bu da onun gələcək yaradıcılığında iki fərqli musiqi mədəniyyətinin uğurlu sintezini təmin etmişdir.

Konservatoriyada aldığı təhsil yalnız kompozisiya və harmoniya ilə məhdudlaşmamış, musiqi formaları, orkestrləmə, fortepiano və vokal kimi digər musiqi sahələrini də əhatə etmişdir. Eyni zamanda, onun muğama olan xüsusi marağı onu klassik muğam dəstgahlarının nota salınması və elmi təhlilinə yönəlmişdir. Bu dövr ərzində bəstəkar ilk simfonik və vokal əsərlərinin eskizlərini hazırlamış, bəstəkarlıq bacarığını müxtəlif janrlarda sınaqdan keçirmişdir.

Nəriman Məmmədovun formalaşmasında həmçinin Azərbaycan musiqisinin ustad sənətkarlarının – Üzeyir Hacıbəyli, Qara Qarayev, Fikrət Əmirov və Niyazi kimi bəstəkarların yaradıcılıq nümunələri mühüm nümunə olmuşdur. O, bu sənətkarların əsərlərini tədqiq edərək, öz musiqi dilini formalaşdırmış və daha sonra onu fərdi üsluba çevirməyi bacarmışdır.

Beləliklə, Nəriman Məmmədovun musiqi təhsili yalnız akademik biliklərdən ibarət olmamış, eyni zamanda Azərbaycan musiqi irsinin dərin qatlarına enən bir düşüncə tərzinin bünövrəsini təşkil etmişdir. Bu təməl onun sonrakı yaradıcılığının mahiyyətini və istiqamətlərini müəyyənləşdirmişdir.

Mahnı və vokal yaradıcılığı

Nəriman Məmmədovun bəstəkarlıq irsində vokal musiqisi xüsusi yer tutur. Onun mahnı və vokal silsilələri həm melodik zənginlik, həm də poetik məzmun baxımından Azərbaycan musiqisində mü-

hüm mövqe tutur. O, bu sahədə həm peşəkar vokal sənətkarları, həm də geniş dinləyici auditoriyası üçün maraqlı və təsirli nümunələr yaratmışdır.

Lirik və məhəbbət mövzulu mahnılar:

Bəstəkarın erkən dövr mahnıları əsasən lirik məzmunludur. "Sevgi nəğməsi", "Gözlərin", "Könül dərdi", "Payız nəğməsi" kimi əsərlərində klassik Azərbaycan poeziyasının estetik prinsipləri ilə musiqi ritmikası və melodiyası üzvi şəkildə birləşmişdir. Bu mahnılarda tənəzzül edən melodiyalar, təbii intonasiya və səmimi emosional ifadə dinləyicidə dərin təsir yaradır.

Məmmədovun poeziyaya olan xüsusi həssaslığı onun bir çox əsərlərində öz əksini tapır. O, müxtəlif dövrlərin tanınmış Azərbaycan şairlərinin — Səməd Vurğun, Rəsul Rza, Bəxtiyar Vahabzadə və başqalarının şeirlərinə müraciət edərək, musiqi ilə söz arasında harmonik və semantik vəhdət yaratmağa nail olmuşdur. Onun bəstələdiyi romanslar həm musiqi, həm də ədəbi-estetik baxımdan yüksək bədii dəyərə malikdir.

Uşaq mahnıları və pədaqoji məqsədli əsərlər:

Nəriman Məmmədovun uşaq musiqisi sahəsindəki fəaliyyəti də təqdirəlayiqdir. O, uşaq mahnılarında sadə melodiyalar və anlaşıqlı ritmlərlə yanaşı, musiqi vasitəsilə uşaqlarda estetik zövq və milli musiqi duyumu formalaşdırmağa çalışmışdır (Əlizadə, 2010). Bu mahnılar təkcə konsertlər üçün deyil, həm də musiqi məktəblərində tədris məqsədilə geniş istifadə olunmuşdur.

Vokal silsilələr və muğam təsiri:

Bəstəkarın vokal silsilələrində Azərbaycan muğamının təsiri özünü qabarıq şəkildə göstərir. O, xalq musiqisinə məxsus intonasiya və bədii obrazları peşəkar vokal kompozisiyalara daxil etmiş, vokal ifadənin sərhədlərini genişləndirmişdir. Bu yanaşma, onun klassik vokal janrını milli musiqi elementləri ilə zənginləşdirməyə olan meyindən qaynaqlanır (Hacıyeva, 2018, pp. 22–29).

Bəstəkarın vokal əsərləri bir çox tanınmış müğənnilərin repertuarında xüsusi yer tutur. Onun mahnıları müxtəlif dövrlərdə Xuraman Qasımova, Teymur Mustafayev, Gülyaz Məmmədova və başqaları tərəfindən səsləndirilmişdir.

Vokal musiqisinin bədii-estetik əhəmiyyəti:

Nəriman Məmmədovun vokal yaradıcılığı təkcə musiqi baxımından deyil, həm də estetik tərbiyə və musiqi zövqünün formalaşması baxımından dəyərli irsdir. (Məmmədli, 2020, pp. 45–52). Onun əsərləri milli musiqi elementlərini vokal janrda bədii ustalıqla təqdim etməsi ilə seçilir və Azərbaycan musiqi mədəniyyətində davamlı iz buraxmışdır.

Simfonik və instrumental əsərləri

Nəriman Məmmədovun yaradıcılığında simfonik musiqi xüsusi əhəmiyyət daşıyan bir istiqamətdir. Bəstəkar bu janrda həm klassik Avropa simfonik ənənələrini, həm də Azərbaycan xalq musiqisinin zəngin intonasiya və ritmik xüsusiyyətlərini sintez edərək yeni ifadə formaları yaratmışdır. (Məmmədov, n.d.). Onun simfonik əsərləri həm struktur baxımından peşəkar yanaşma ilə yazılmış, həm də məzmun etibarilə dərin milli ruh daşıyan nümunələrdir.

Simfoniya və poema janrları:

Məmmədovun simfonik yaradıcılığına daxil olan əsas əsərlər arasında "Qəhrəmanlıq simfoniyası", "Muğam poeması", "Xatirə rapsodiyası" kimi nümunələr xüsusi qeyd olunmalıdır. Bu əsərlərdə bəstəkar Azərbaycan xalqının tarixi, qəhrəmanlıq ənənələri və mənəvi-emosional duyumunu musiqi vasitəsilə əks etdirməyə çalışır. (Məmmədov, n.d.).

Simfonik poemaları və rapsodiyaları daha çox proqramlı musiqi xarakteri daşıyır. Onlar müəyyən bir hadisəyə, obraz və ya hissə əsaslanaraq musiqi dili ilə süjet xətti yaradır. Bu əsərlərdə Məmmədov orkestrin rəngarəng imkanlarından ustalıqla istifadə edir, muğam intonasiyalarını simfonik tekstura ilə birləşdirir.

Variasiyalar və instrumental silsilələr:

Bəstəkarın fortepiano, skripka və digər alətlər üçün yazdığı instrumental əsərlər onun kameral musiqi sahəsindəki bacarığını nümayiş etdirir. "Muğam variasiyaları", "Xalq nəğməsi üzərində variasiyalar" kimi əsərlərində o, xalq musiqisi mövzularını klassik forma daxilində işləyərək həm texniki çətinlikləri, həm də bədii təsir gücünü balanslaşdırır (Quliyev, 2012).

Bu instrumental əsərlər xüsusilə musiqi məktəbləri və konservatoriyalarda tədris repertuarında geniş istifadə olunur və tələbələr üçün həm texniki, həm də musiqi duyumu baxımından qiymətli materialdır.

Orkestrləşdirmə bacarığı:

Nəriman Məmmədovun simfonik əsərlərində orkestr düşüncəsi yüksək peşəkarlıqla formalaşmışdır. O, orkestrin hər bir alətinin funksional və timbral imkanlarını dərinlən bilirdi. Xüsusilə zərb alətləri və yaylı çalğı alətləri qruplarından istifadə onun musiqisinin emosional dinamikasını gücləndirirdi. Onun partituralarında orkestr fakturası aydın, məntiqi və effektivdir.

Milli üslub və simfonik forma:

Məmmədov simfonik musiqidə muğamın struktur xüsusiyyətlərindən bəhrələnmiş, klassik sonata və variasiya formalarını muğamın lad-melodik xüsusiyyətləri ilə birləşdirərək özünəməxsus musiqi dili formalaşdırmışdır. (Rzayeva, 2007).

Bu cür yanaşma Azərbaycan simfonizminin inkişafına yeni istiqamətlər vermişdir.

Teatr, balet və musiqili komediyalar

Nəriman Məmmədovun yaradıcılığı janr baxımından olduqca zəngin və çoxşaxəlidir. Onun musiqi irsinin vacib hissəsini teatr və səhnə sənətinə yazdığı musiqi əsərləri təşkil edir. Bu sahədə o, həm musiqili dram, həm balet, həm də musiqili komediya janrlarında məhsuldar fəaliyyət göstərmiş, Azərbaycan səhnə sənətinin musiqi ilə zənginləşdirilməsində mühüm rol oynamışdır.

Balet musiqisi

Məmmədovun balet musiqisinə olan yanaşması onun klassik forma ilə milli musiqi düşüncəsi arasında körpü yaratmaq istəyini nümayiş etdirir. Xüsusilə “əRast” və “əFəridə” baletləri Azərbaycan muğam və rəqs musiqisinin səhnə plastikasına uyğunlaşdırıldığı maraqlı nümunələrdir. Bu əsərlərdə o, milli lad sisteminə əsaslanan melodik xətt ilə Avropa balet musiqisinin orkestr stilini uğurla birləşdirir. (Sadıqov, 2016, pp. 13–19).

“Rast” baletində rast muğamının tematik və lad əsasları istifadə olunmaqla dramatik inkişaf xətti qurulmuş, milli obrazların plastik və musiqi dilində təəcəssümü yaradılmışdır. Bu əsər balet musiqisində muğam əsaslı quruluşun təcəssümü baxımından önəmli addım sayılır.

Musiqili teatr və dram əsərlərinə yazılmış musiqilər:

Bəstəkar bir çox dramatik teatr tamaşaları üçün musiqi yazmış, burada həm ariyalar, həm də instrumental epizodlar yaratmışdır. Onun yazdığı səhnə musiqisi təkcə fon musiqisi xarakteri daşımır, eyni zamanda tamaşanın dramaturji xəttinə aktiv şəkildə xidmət edir.

Məmmədovun bu sahədəki yaradıcılığı Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrı, Gənc Tamaşaçılar Teatrı və Musiqili Komediya Teatrı ilə əməkdaşlıq əsasında ərsəyə gəlmişdir. Onun musiqisi səhnə əsərlərinə emosional dərinlik, ritmik hərəkət və milli koloriti əlavə etmişdir. (Vəliyev, 2019).

Musiqili komediyalar və səhnə üslubu:

Bəstəkarın musiqili komediya janrında yazdığı əsərlər gülüş və yumorun musiqi vasitəsilə təqdim olunmasında uğurlu nümunələrdir. Bu əsərlərdə o, xalq musiqisinə yaxın melodik strukturlardan, rəqs ritmlərindən, həmçinin çağdaş harmoniya texnikalarından istifadə etmişdir. Məmmədovun komediya musiqisi həm yaddaqalan melodiyaları, həm də teatr obrazlarına uyğunlaşması ilə seçilir.

Səhnə musiqisində milli motivlər və müasirlik:

Onun teatr musiqisi Azərbaycan xalq musiqisinin janr və obrazlarına əsaslanır, lakin eyni zamanda müasir dramaturgiyanın tələblərinə cavab verən dinamik və təəcəssürlü musiqi atmosferi yaradır. O, muğam, xalq mahnıları, aşıq musiqisi və şəhər folklorunu teatr kompozisiyalarına cəlb edərək, səhnənin musiqi ritmini milli musiqi dili ilə müəyyənləşdirmişdir.

Muğamlar və elmi-nəzəri fəaliyyəti

Nəriman Məmmədovun musiqi yaradıcılığının ən dəyərli istiqamətlərindən biri onun muğam sənətinə olan dərin bağlılığı və bu sahədəki elmi-nəzəri fəaliyyətidir. O, muğamı təkcə melodik və lad əsaslı material kimi deyil, həm də milli musiqi kimliyinin simvolu və zəngin intellektual ənənə kimi qiymətləndirirdi (Yusifova, 2014, pp. 30–36). Bu baxış onun həm bəstəkarlıq, həm də tədqiqat fəaliyyətində əsas prinsipə çevrilmişdi.

Muğamların nota köçürülməsi:

Məmmədovun musiqi tarixində ən mühüm xidmətlərindən biri müxtəlif muğam dəstgahlarının nota salınması ilə bağlı apardığı sistemli fəaliyyətdir. O, “Rast”, “Bayatı-Şiraz”, “Şur”, “Çahargah” və digər muğamların klassik ifaçılıq ənənələrinə əsaslanaraq notlaşdırılmasını həyata keçirmişdir. Bu proses həm muğamın sistemləşdirilməsi, həm də musiqi təhsili sahəsində geniş istifadəsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Nota köçürülən muğam materialları gələcək nəsillərin bu musiqi irsini daha dərinləndirən öyrənməsi üçün zəmin yaratmış, həmçinin muğamın tədris proqramlarına daxil edilməsinə şərait yaratmışdır. Bəstəkar burada yalnız texniki transkripsiya ilə kifayətlənməmiş, muğamın estetik və funksional strukturlarını da nəzərə almışdır.

Muğam əsasında bəstələnmiş orijinal əsərlər:

Nəriman Məmmədov muğamları yalnız tədqiq etməklə kifayətlənməmiş, həm də onları kompozisiya materialına çevirmişdir. Onun muğam əsaslı əsərləri – “Rast baleti”, “Muğam poeması”, “Bayatı variasiyaları” və s. – bu qədim musiqi formasının simfonik struktura inteqrasiyasının uğurlu nümunələri kimi dəyərləndirilir. Bu əsərlərdə muğamın melodik ladları və improvizasiya ruhu simfonik forma və orkestr fakturası ilə sintez olunaraq yeni musiqi məkanları yaradılmışdır.

Elmi-nəzəri məqalələr və çıxışlar:

Bəstəkar muğamın nəzəri əsaslarını izah edən məqalələr və çıxışlarla da elmi ictimaiyyət qarşısında çıxış etmişdir. O, muğamın strukturu, lad sistemi, emosional və estetik xarakteri haqqında tədqiqatlarla çıxış etmiş, Azərbaycan musiqişünaslığına qiymətli töhfələr vermişdir. Bu fəaliyyət həm konservatoriya tələbələri, həm də elmi-tədqiqatçılar üçün vacib resurs olmuşdur.

Muğamın qorunması və gələcək nəsillərə ötürülməsi:

Nəriman Məmmədov muğamın sadəcə təmsil ediləcək bir irs deyil, həm də yaşadılacaq və inkişaf etdiriləcək canlı musiqi sistemi olduğuna inanırdı. Onun muğamın nota salınması, sintezə əsaslanan yeni əsərlərin yazılması və nəzəri izahı sahəsində fəaliyyəti bu qədim musiqi janrının müasir dövrdə tədris, ifaçılıq və elmi tədqiqat baxımından inkişafına təkan vermişdir.

Pedaqoji fəaliyyəti

Nəriman Məmmədovun çoxşaxəli musiqi yaradıcılığının mühüm istiqamətlərindən biri də onun pedaqoji fəaliyyətidir. O, Azərbaycan musiqi təhsil sisteminin inkişafında və gənc musiqiçi nəslin formalaşmasında əhəmiyyətli rol oynamış, həm nəzəri, həm də praktiki sahədə dərs deyən, istiqamət göstərən və ilhamlandıran müəllim kimi yadda qalmışdır.

Təhsil müəssisələrində fəaliyyəti:

Nəriman Məmmədov uzun illər ərzində Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasında (əvvəlki Azərbaycan Dövlət Konservatoriyası) dərs demişdir. O, burada həm bəstəkarlıq, həm də musiqi nəzəriyyəsi ixtisasları üzrə müəllim və daha sonra professor kimi çalışmışdır. Onun dərslərində klassik musiqi formasının tədrisi ilə yanaşı, milli musiqinin təhlili və tətbiqi məsələlərinə də xüsusi yer verilirdi.

Pedaqoji fəaliyyətində əsas məqsədlərindən biri tələbələrin yalnız texniki biliklərə deyil, həm də bədii təfəkkürə, musiqi estetikasına və milli musiqi duyumuna yiyələnməsi olmuşdur. Məmmədov tələbələri ilə fərdi yanaşma əsasında işləyir, onların yaradıcılıq qabiliyyətlərini üzə çıxarmağa çalışırdı.

Yetirmələri və təsiri:

Nəriman Məmmədovun yetirmələri arasında Azərbaycan musiqi həyatında aktiv fəaliyyət göstərən bəstəkarlar, ifaçılar və musiqi nəzəriyyəçiləri yer alır. Onun pedaqoji prinsipləri bu tələbələrin hər birinin musiqi düşüncəsində öz əksini tapmışdır. Bəstəkar tələbələrə yalnız musiqi texnikasını öyrətməklə kifayətlənmir, eyni zamanda onlarda milli musiqi kimliyi və məsuliyyət hissi formalaşdırırdı.

Onun tələbələri çox zaman onu yalnız müəllim kimi deyil, həm də bədii rəhbər, məsləhətçi və ruhlandırıcı şəxsiyyət kimi xarakterizə etmişlər.

Pedaqoji metodika və tədris materialları:

Məmmədov pedaqoji fəaliyyətində Azərbaycan musiqisinin tədrisinə yönəlmiş metodik materiallar da hazırlamışdır. Onun müəllifi və ya həmmüəllifi olduğu dərsliklər, proqramlar və metodik vəsaitlər musiqi məktəbləri və ali təhsil müəssisələrində istifadə olunmuşdur (Zeynalova, 2021, pp. 10–18). Bu materiallar milli musiqi sisteminin elmi əsaslarla öyrədilməsinə xidmət etmişdir.

Musiqi tərbiyəsində milli xətt:

Onun təlim yanaşması “şərq melodizmi və qərb texnikası” konsepsiyasına əsaslanırdı. Məmmədov milli musiqi ənənələrinin qorunub tədrisə daxil edilməsinin vacibliyini dəfələrlə vurğulamış, bu yanaşma ilə yetişən musiqiçilərin daha geniş musiqi dünyagörüşünə malik olacağını qeyd etmişdir.

Nəticə

Nəriman Məmmədovun bəstəkarlıq və elmi fəaliyyəti Azərbaycan musiqi tarixində özünəməxsus iz buraxmış, onun çoxşaxəli yaradıcılığı milli musiqi mədəniyyətimizin zənginləşməsində mühüm rol oynamışdır. O, vokal musiqidən simfonik janrlara, teatr və balet musiqisindən muğam tədqiqatlarına qədər geniş bir spektrdə yaradıcılıqla məşğul olmuş, hər bir janra fərdi yanaşma və bədii dərinlik gətirmişdir.

Məmmədovun əsərləri milli musiqi irsi ilə klassik Avropa musiqi ənənələrinin sintezini uğurla əks etdirir. Xüsusilə muğamların simfonik və instrumental formaya çevrilməsi sahəsində onun fəaliyyəti Azərbaycan musiqi tarixində mühüm mərhələ sayılır. Muğamın nota salınması və elmi təhlili, bu qədim musiqi irsinin tədris və tədqiqat kontekstinə daxil edilməsinə töhfə vermişdir.

Bəstəkarın pedaqoji fəaliyyəti isə musiqi təhsilinin inkişafında və yeni nəslin formalaşmasında əhəmiyyətli rol oynamış, onun yetirmələri Azərbaycan musiqi həyatında fəal iştirak edən sənətkarlara çevrilmişlər. O, müəllim kimi tələbələrinə təkcə texniki bilik deyil, həm də milli-mənəvi dəyərlərə əsaslanan musiqi təfəkkürü aşılaya bilmişdir.

Nəriman Məmmədovun zəngin yaradıcılığı təkcə dövrünün deyil, həm də çağdaş dövrün musiqi təfəkkürünə təsir göstərmiş, Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin inkişafında dayanıqlı sütunlardan birinə çevrilmişdir. Onun sənəti milli musiqi kimliyimizin daşıyıcısı və gələcək nəsillər üçün ilham mənbəyidir.

Ədəbiyyat

1. Abbasova, S. (2015). *Azərbaycan bəstəkarlarının simfonik yaradıcılığı*. Elm və Təhsil.
2. Əlizadə, F. (2010). *Musiqi nəzəriyyəsinin əsasları*. Musiqi Nəşriyyatı.
3. Hacıyeva, N. (2018). Muğam və onun simfonik təəcəssümü. *Azərbaycan Musiqi Jurnalı*, 4(1), 22–29.
4. Məmmədli, A. (2020). Bəstəkar-pedaqoqlar: Azərbaycan musiqi təhsilində irs və davamlılıq. *Musiqi və Təhsil*, 3(2), 45–52.
5. Məmmədov, N. (n.d.). *Rast muğamının nota salınması və təhlili*. Şəxsi arxiv.
6. Məmmədov, N. (n.d.). *“Fəridə” baleti üzərində qeydlər*. Şəxsi qeydlərdən transkripsiya.
7. Quliyev, S. (2012). *Azərbaycan musiqi tarixindən səhifələr*. Maarif.
8. Rzayeva, T. (2007). *Muğam: ənənədən çağdaşa*. Şərq-Qərb.
9. Sadıqov, R. (2016). Simfonik muğamlar: Analitik təhlil. *Azərbaycan Musiqişünaslığı*, 6(3), 13–19.
10. Vəliyev, B. (2019). *Teatr və musiqi: Səhnə bəstəkarlarının üslubu*. Mədəniyyət Nəşriyyatı.
11. Yusifova, R. (2014). Muğam və pedaqoji ənənələr. *Musiqi və Cəmiyyət*, 2(2), 30–36.
12. Zeynalova, S. (2021). Nəriman Məmmədovun bəstəkarlıq xüsusiyyətləri. *Azərbaycan Musiqi İrsi*, 1(1), 10–18.

Daxil oldu: 31.05.2025

Qəbul edildi: 26.09.2025